BRATŘI VE ZBRANI

JACK STEEL: AGENT I VELITEL

IAIN GALE

TALPRESS

IAIN GALE

BRATŘI VE ZBRANI

TALPRESS

Copyright © 2009 by Iain Gale
Translation © 2013 by Jana Šimonová
Cover design © Keevil Design
Cover design layout © Harper CollinsPublishers Ltd. 2010
Originally published in the English language
by HarperCollins Publishers Ltd. under the title BROTHERS IN ARMS.

Všechna práva vyhrazena. Žádnou část této knihy není dovoleno použít nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat a šířit bez souhlasu nakladatele.

ISBN 978-80-7197-481-9

Věnováno památce
Sarah Galeové, 1965–2008

Poděkování

Jako vždy jsem se snažil pokud možno vycházet z autentických záznamů a tentokrát jsem se inspiroval pamětmi vévody de Saint-Simon. Mým dalším zdrojem informací byl Trevelyan a jeho historie Anglie během vlády královny Anny a sir Winston Churchill a životopis, který napsal o svém předku, vévodovi z Marlborough. Z novějších děl pro mě kromě všudypřítomného Davida Chandlera byla velmi přínosná kniha o obléháních pod vedením Marlborougha, kterou napsal James Faulkner, stejně jako mistrovské dílo Andrewa Trouta ‚City on the Seine' a kniha Andrewa Husseyho o historii Paříže. Rovněž dva svazky knih o druzích uniforem ve válkách Charlese S. Granta byly pro mě jako vždy neocenitelným zdrojem.

Lille je dnes jiným městem, než bývalo, stejně jako většina území Flander, ačkoliv je stále možno rozeznat hlavní části opevnění. Úžasně vystavěné Vaubanovy pevnosti jsou k vidění v Lille a v Paříži ve Vojenském muzeu francouzské armády. Paříž za dob Jacka Steela je již také ta tam kvůli dalekosáhlé přestavbě města vedené Haussmanem v 19. století. Královské náměstí, dnes Vogézské náměstí, stále existuje a rovněž najdeme historický dům, kde se Steel účastnil soaré se Simpsonem.

Tato kniha byla napsána během velmi těžkého období a spousta lidí byla ke mně velmi laskavá a ochotně mi věnovala čas a cennou pomoc. Za to bych chtěl obzvláště poděkovat Caroline Bartyové za její milou pohostinnost v Néracu (v Puy Fort Eguile) a také ve Francii, dále Davidovi a Kate Novemberovým a Carly-Ann Montariolové. Vřelé díky patří všem těm v Edinburghu,

kteří přišli na pomoc, když bylo nejhůře, jmenovitě Susie Usherové, Kate a Davidovi Oramovým, Polly Lambertové, Catrioně a Henrymu MacDermotovým, Tomovi a Kitty Bruce-Gardyneovým, Robinovi Gazeovi, Lize Stewartové, Richardovi a Florence Inglebyovým a Patrickovi Bartymu. V neposlední řadě bych chtěl z celého srdce poděkovat mojí neúnavné redaktorce Susan Wattové z Harper Collins, která velmi dobře rozumí tomu, jak se člověk občas může dostat do velmi složité situace.

Prolog

Na samotném vrcholku kopce tyčícího se nad belgickou vesničkou Eename, vzdálenou pouhých patnáct mil od francouzských hranic, se vysoký jezdec v zářivé šarlatové uniformě důstojníka britské armády vzepřel ve třmenech a naklonil se přes krk svého koně. Přiložil dalekohled k oku, zadíval se na sever na zelenající se letní krajinu, která se před ním rozprostírala, a modlil se, aby se stal zázrak a on zahlédl střípek svého osudu.

Kdyby se kdokoliv z jezdců té malé skupinky, která jej na tuto vyhlídku na kopci doprovázela, díval pozorněji, všiml by si, že se mu na obličeji objevil nepatrný úsměv a v tu chvíli by si byli jisti tím, že našli to, co hledali.

William, první hrabě z Cadoganu, náčelník štábu a generál-ubytovatel armády Jeho Milosti vévody z Marlborough, seděl v koňském sedle od jedné hodiny ráno, kdy jel v čele šestnácti batalionů pěchoty a osmi švadron kavalerie. Hnal svoji nevelkou sílu vojáků ostrým pochodem – rychlostí tři míle za hodinu – třináct mil směrem od města Lessines na sever od Athu, přesně na toto místo. Před ním a částečně nalevo leželo město Oudenaarde, které se pomalu probíralo z nočního spánku a kde čněl vysoký kostel, *hotel de ville* zdobený barokními ornamenty a pevnost hvězdicovitého tvaru. A když tam tak stál, přemýšlel, zdali se jemu a jeho předsunutým jednotkám konečně podařilo najít to, po čem pátrali. Cadogan i přes teprve se rozednívající oblohu a rozplývající se mlhu dalekohledem zřetelně viděl na protější kopec a na malé postavičky vojáků ve světlešedých pláštích a černých třírohých kloboucích zdobených žlutou krajkou, jak se vě-

nují běžným záležitostem tábořící armády. Francouzští pěšáci. Zřejmě předsunutá hlídka velkého vojska, které se teprve nyní připravovalo na obléhání spojenecké armády nacházející se v Oudenaarde. Jejich plány očividně zhatila blízkost Marlborougha a jeho spojenců a Francouzi se tedy přesunuli na takovou pozici, kde nebudou vystaveni riziku obklíčení, jak se často v případě takového obléhání stává. Cadoganovi však k jeho spokojenosti začalo stále více připadat, že nemají ani ponětí o tom, jak nebezpečně blízko se mohou Marlboroughovi vojáci v toto dnešní slunné letní ráno nacházet. A přesně v to jak Cadogan, tak vrchní velitel armády doufali.

Oudenaarde se rozkládalo na obou březích řeky Šeldy a obklopovaly jej rozsáhlé bažiny, a tak nejdůležitější součást Cadoganova vojska tvořily konstrukce plovoucích mostů a tým zkušených stavitelů. Pomocí těchto pontonů se bude moci obrovská síla 70 000 mužů, koní a děl, která je mu v patách, přesunout přes tuto nebezpečnou přírodní překážku. Cadogan však nyní nevěnoval pozornost městu Oudenaarde, ale širokému údolí s poli za řekou, přes které se přelévaly tři potoky tekoucí podél tří nízkých kopců.

Bylo krásné ráno, tak jako po většinu dnů od té doby, co bylo zahájeno tažení, a belgická krajina zářila ve slunečním svitu. Cadogan odhadoval, že v tento den, jedenáctého července roku 1708, budou hodiny ukazovat něco málo po osmé hodině. A byl přesvědčen, že toto datum se navždy zapíše do dějin. Bude to den, o kterém se bude vyučovat v anglických školách po staletí. Den slavného vítězství Britů.

Obdržel jasné rozkazy. Vyčistit cestu z Lessines a poté zajistit přechod přes Šeldu. Měl za úkol postavit pět bytelných pontonových mostů směřujících k Oudenaarde, a vytvořit tak předmostí a bránit je, než se k němu přidá Marlborough – ať už dorazí dříve či později.

Otočil se na svého pobočníka. „Casselsi, jeďte za plukovníkem Harkerem a řekněte mu, aby sem k řece okamžitě poslal svoje pionýry. Musíme ihned začít s mosty.“ Ukázal směrem k Oudenaarde. „Tak honem, chlape. Není času nazbyt.“

Mladý důstojník odcválal a Cadogan se opět zadíval na Fran-

couze na protějším kopci a přitom myslel na to, že jej nějaký důstojník nepřátelského vojska možná také pozoruje a říká si, copak tam asi dělají. Věděl, že i Francouzi jsou do boje celí žhaví. A rovněž si byl vědom toho, že Marlborough považuje vítězství v této bitvě za klíčové v celé této válce.

Byl to velmi náročný rok, strávený zejména obléháním. Holanďané trvali na tom, že tento způsob je jediný správný. A Cadogan věděl, že Marlborough se bez podpory Holanďanů neobejde. Vévoda samozřejmě v posledním období nezůstal nečinný. Copak toho byl někdy schopen? Rozhodl se, že umístí prince Evžena Savojského do severní Francie, do Toulonu. Byl to smělý plán. Až příliš smělý – až z něj nakonec nebylo nic. Pro tentokrát to však nebyli Holanďané, kdo by mu v tom zabránil, ale jejich spojenec, samotný rakouský císař. Povídalo se, že rakouský císař chce s Francií zahájit mírová jednání. Jednat o míru s králem Ludvíkem? Cadogan i Marlborough z toho byli zmatení. Pravdou je, že válka trvající již šest let Evropu vysávala a po celém kontinentě se prolévala krev. A žádný z anglických generálů si už nepřál další krveprolití. Avšak každému s byť jen základní vojenskou zkušeností bylo nad slunce jasné, že Francouzi se budou bavit o příměří jen v tom případě, že zažijí krutou porážku.

Poté přišla v červenci rána v podobě prohry armády generála Galwaye, která byla rozdrcena u španělské Almansy, a poloostrov tak byl ztracen. Po zprávách o velkých vítězstvích Marlborougha v Nizozemí se tato zdála být až neuvěřitelná. Armáda, která byla vedena Brity, byla donucena k útěku, a polovina jejích mužů zahynula nebo byla zajata. A navíc před týdnem se strategická města Gent a Bruggy dostala do rukou Francouzů. Tedy, přesněji řečeno se jim vzdala zradou vlastních obyvatel. To byl tedy jasný důkaz zvěstí, které hovořily o tom, že už mají Belgičané spojenců a jejich slavného anglického vojevůdce dost a raději jsou ochotni podvolit se francouzské nadvládě. Takže nyní díky jejich proradnosti byly ohroženy komunikační a zásobovací cesty spojující Marlborougha s Anglií.

Cadogan přestal přemítat a oslovil statného plukovníka s brunátným obličejem, jednoho z mužů, kteří mu stáli po boku:

„No, plukovníku Hawkinsi, co si myslíte o naší nezáviděníhodné situaci?“

„Můj pane, máme tu dobrou pozici, abychom zadrželi postup Francouzů. A pokud se s nimi máme utkat, nemám pochyb o tom, že jsme hodni takového úkolu.“

Cadogan zavrtěl hlavou. „Ne, plukovníku. Myslel jsem něco jiného. Rád bych slyšel váš názor na celé tažení jako takové. Jistě víte, že Francouzi se pod velením Vendôma usadili za bruggským kanálem. Co se týče taktiky, máme je, nebo alespoň částečně, jako na dlani, ale strategicky jsou nám v zádech. Rovněž je vám určitě známo, že naši špehové přinesli informace z velmi spolehlivých zdrojů o tom, že maršál Berwick táhne na pomoc Vendômovi.“

„Pokud je to tak, můj pane, musíme co nejrychleji na Vendôma zaútočit. Jestliže se obě vojska spojí, máme proti nim jen mizivou šanci.“

„Jistě. Právě to Marlborough zamýšlí a právě kvůli tomu jsme teď tady. Naším úkolem je zaměstnat ty vojáky a jejich maršála do té doby, než dorazí Marlborough a utká se s nimi.“

„A přesně to uděláme, pane. Je to dobře vymyšlený plán. Překročit Šeldu zde, nad Oudenaarde, to může vymyslet jen vévoda. Stejně tak jako u Blenheimu nebo u Ramillies. Pochybujete snad, pane?“

Cadogan se na něj zamračil. „Copak jsem někdy pochyboval o jeho talentu? Ne, plukovníku Hawkinsi… Jamesi. Stejně jako vám i mně je jasné, že tím, že nás vévoda nasměroval sem, svoji sílu rozmístil nejen mezi dvě nepřátelské armády, ale i mezi Vendôma a samotnou Francii. Stejně však mám obavy. Jen si vzpomeňte na Gent, Jamesi. Jak lehce se to město vzdalo Francouzům! Co si myslíte, že se stane, pokud se podobně zachovají i další města? Co potom, až se naše armáda ocitne uprostřed nepřátelské země odříznutá od dodávek munice a zásob?“

Hawkins, který si dobře uvědomoval, co by musel odpovědět, zůstal raději zticha. Cadogan se opět zadíval na malé postavičky ve světlešedých kabátech naproti nim a věděl, že nastal čas, kdy budou muset zariskovat. A na tomto rozhodnutí bude záviset

osud celé spojenecké armády. Nikdo si nemohl být naprosto jistý tím, jak velké francouzské vojsko tu leží, ale Cadoganovi něco napovídalo – instinkt, který získal téměř dvaceti lety strávenými v bojích –, že za tím kopcem je většina francouzské armády. O tom nemůže být pochyb, říkal si. Kde jinde by Vendôme byl?

Setřásl veškeré vkrádající se pochyby, otočil se na mladého důstojníka vlevo a promluvil na něj hlubokým a vážným emotivním hlasem, jenž lehce prozrazoval jeho dublinský původ. „Kornete Rodgersi, vydáte se na cestu zpět k vrchnímu veliteli."

Důstojník se uklonil a očekával rozkazy.

Cadogan se zachmuřil a na moment se zamyslel, pak se ještě jednou podíval dalekohledem a pak jej rychle sklonil a nařídil důstojníkovi: „Sdělte Marlboroughovi, že jsme je našli. Našli jsme maršála Vendôma, tedy pokud mě intuice neklame, a celou jeho armádu. Povězte vévodovi, že se s nimi chci utkat do hodiny. A Rodgersi, velmi zdvořile Jeho Milost poproste," pečlivě volil slova, „aby si pospíšil. A ještě něco, učiňte to potichu, pokud nechcete dostat vynadáno. Vévoda se v poslední době netěší příliš dobrému zdraví."

Cadogan se zahleděl za nervózním mladíkem, který mizel v dáli, a obrátil se zpět k Hawkinsovi. „No, Jamesi, rozhodl jsem se správně? Vy si také myslíte, že ti vojáci jsou Vendômovi? Nejsou to jen odloučené jednotky? Zadní voj nebo průzkumníci? Co když jsem se zmýlil?"

Hawkins se usmál. „Pane, zda jste se zmýlil nebo ne, se nedozvíme, dokud se nám Francouzi více neukážou. Dle mého názoru jste se nespletl. Ale co je mnohem důležitější, udělal jste správnou věc. Nemusíte mít strach o svoji čest nebo pověst."

Cadogan zavrtěl hlavou. „Nebojím se kvůli sobě samotnému, Jamesi. Obávám se kvůli armádě a kvůli Marlboroughovi. Už několik dní má horečku. Ale ať je jakkoliv nemocný, nejvíce ze všeho ho trápí urgentní potřeba bitvy. A pokud jsem se spletl a francouzská armáda tam neleží, může nás to nemile ohrozit…"

Přerušil jej příjezd korneta dragounů, který sotva popadal dech.

Cadogan mu pokynul, aby si odpočinul, počkal, až se uklidní, a pak mu teprve dovolil promluvit. „Pane, spatřili jsme jednotky

francouzské kavalerie, které postupovaly směrem do údolí. Vypadá to, že shánějí zásoby. Mají s sebou spoustu vozů, pane, a eskortu pěších dragounů. Můj generál se ptá, zda na ně máme zaútočit."

Cadogan se usmál a jen na moment se zamyslel. „To je jejich kolona, Hawkinsi. Kolona Vendômovy armády. Jsou tu. Našli jsme ho."

Poté pronesl ke kornetovi: „Ano, váš generál je musí napadnout. Ať na ně zaútočí vší silou a zkusí zajistit zástavu, pokud ji ponesou, a také zajmout tolik důstojníků, kolik bude moci. V každém případě jich však musí nechat několik naživu, aby mohli donést zprávy o naší přítomnosti a říci svým pánům, jaká neblahá věc se jim přihodila."

Přesně na tento zázrak čekal. Takto sdělí těm Francouzům toužícím po bitvě, že jsou zde. Takto je vyláká dříve, než se Vendôme dočká Berwicka a armády, která mu jde na pomoc. A pak již bude pozdě.

Hawkins to rovněž pochopil. Zasmál se. „A máme je, pane. Měl jste pravdu, a jak Francouze znám, vydráždí je to. Budou se chtít pomstít, a to krvavě. Klidně se vsadím, že maršál Vendôme právě snídá. A v momentě, kdy vstane od stolu, zjistí, že polovina jeho armády již vyrazila do boje, aby bránila čest Francie. Díky bohu."

„Ano. Bohu poděkujme, Jamesi. Ale začněme se k němu i modlit. Nezapomeňte, že máme jen deset tisíc vojáků proti jejich desetinásobku. A Marlborough je stále dvacet mil odsud."

„Podaří se nám to, pane."

„Já nemám pochyb o tom, že se nám to podaří, Jamesi. Naše jednotky tvoří ti nejlepší vojáci na světě. Ani nepříznivé okolnosti mě neznepokojují. I krajina a její podmínky hovoří v náš prospěch. V této bitvě bude klíčové správné načasování. A první, co musíme udělat, je postavit ty pontonové mosty."

Přelétl očima celou kolonu. „Kde je sakra Harker?"

Zakřičel směrem ke skupince důstojníků štábu: „Ať mi rychle někdo sežene plukovníka Harkera a ty jeho zatracené čluny."

Sotva to dořekl, zahlédl v dáli první ze čtyřiceti vozů tažených

voly, naložených mostními čluny z cínu a dřevěnými hranoly, které budou sbity k sobě a položeny na čluny. V jejich čele jel plukovník Harker celý rudý a pobídl koně ostruhami do cvalu směrem ke Cadoganovi, kterému na jeho pokývnutí zasalutoval.

Už je to tady, pomyslel si Cadogan. Za hodinu budou čluny položeny. A za další hodinu se na jejich nepočetné vojsko poženou Francouzi se vším, co mají k dispozici. Pak jediné, co budou moci dělat, je bojovat a čekat.

Jedna

Přes řeku se k nim nesl ten starý známý štiplavý zápach kouře a střelného prachu spolu se salvami z mušket. Kapitán Jack Steel stál na jednom z dřevěných pontonových mostů, které byly přes řeku Šeldu položeny brzy ráno, a se zaujetím sledoval bitvu, jež se před ním odehrávala, když vtom ho vyrušil něčí smích.

Podíval se doleva z mostu dolů k řece a spatřil své tři muže, jak močí do řeky a nažloutlá moč opisuje nad vodou a krajinou veliké oblouky, jak se snažili soupeřit, kdo z nich dočurá nejdále. Steel poslouchal, jak se řehtají a hašteří o to, kdo vlastně vyhrál, a říkal si, že jim tu nevinnou zábavu ještě chvíli nebude kazit. Neboť kdoví, tento den může být jejich poslední – i jeho poslední? Zbytek Steelovy kompanie granátníků, celkem padesát jedna mužů, postával a posedával přímo za ním. Povídali si, ne o bitvě, která zuřila pod nimi, ne o válce, ale o jiných věcech: o ženách, o kořisti a o slávě a o různých přednostech anglického portského a skotského piva. Postupně však hovory ustávaly a zanedlouho už mluvilo jen pár mužů.

Není se co divit, dumal Steel. Dřepěli tu už skoro dvě hodiny a známky netrpělivosti a znepokojení při myšlence, že smrt je blízko, byly evidentní. K pozici dělostřelectva urazili dlouhých šedesát mil za padesát hodin a někdy ne po silnici a nyní ti, které zajímala bitevní vřava a kteří se rozhodli stát a dívat se, byli, ač se zdráhali, přitahováni tím krvavým představením. Pro vojáka nic horšího není, přemítal Steel, nic kromě smrti samotné nebo zmrzačení. Není nic horšího než tohle čekání. Neboť s čekáním přicházel strach, vzrůstající obavy, které se zakously do

vnitřností a strašily v hlavě jako nějaký ďábelský přízrak nebo jako rakovina. To vědomí, že zanedlouho, již velmi brzy, jak se domníval, budou i oni pohlceni tím strašným vírem rozžhaveného olova, chladné oceli a zranitelnosti svých těl tam v tom malém údolí. Pokud má tedy ta chvíle přijít, přál si, aby už konečně nastala.

Steel se otočil dozadu na své muže a o pár kroků dál uviděl stát mladého červenolícího podporučíka Toma Williamse, kterému bylo nyní dvacet let a už to nebyl ten neohrabaný hoch jako v době, kdy si koupil místo v batalionu – pěším regimentu sira Jamese Farquharsona – toto léto jsou to čtyři roky. Williams se k regimentu přidal krátce před vítězstvím u Blenheimu, byl to Marlboroughův první velký úspěch a vyznamenali se tu obzvláště Steelovi granátníci. Steel si během toho tažení k Williamsovi vybudoval skoro až otcovský vztah, který ani teď neztratil na intenzitě a který mu velel pomoci s vhodnou radou či pokáráním, kdykoliv to bylo nutné.

„Tome, myslím, že bychom naše vojáky měli zase trochu srovnat. Vypadá to, že už brzy vyrazíme. Měli bychom jim trochu zvednout morálku, nemyslíte? Prohlédněte znovu všechny jejich zbraně. Chci, aby každá mušketa byla zkontrolovaná dvakrát. A ať mají naleštěné bajonety. A Tome, ještě než se do toho dáte, stáhněte ty tři idioty od řeky. Ty jejich legrácky mohou přitáhnout pozornost Francouzů a my přece nechceme, aby se do nás pustili, aniž k tomu mají dobrý důvod."

Williams se rozesmál. Zbožňoval ty Steelovy vtipy plné ironie a záviděl mu, jak dokáže vést svoje muže. Právě toto bylo středobodem jeho úsilí. A kdo by mu mohl být lepším příkladem? Schopnost tohoto muže skloubit vlastnosti džentlmena a nefalšovaný blízký vztah ke svým jednotkám z něj dělala přirozeného vůdce. Přesto zároveň všichni kolem Steela věděli, kde je jeho a kde je jejich místo. Prostě Jack Steel měl všechno, co má voják mít, pomyslel si Williams: chladnokrevnost v bitvě, nemilosrdnost a nelítostnost v boji, dobrý úsudek, intuici a praktické myšlení. Přidejte k tomu fakt, že byl rovněž nadmíru pohledný a se svojí výškou šest stop obrem mezi muži, a máte před sebou hrdinu,

kterému by chtěl dělat mladšího důstojníka každý. Williams si přál, aby v něm muži, až se dostane na post kapitána a bude velet kompanii, viděli rovněž někoho takového – tedy pokud se toho dožije.

Byl si dobře vědom toho, že takhle nesmí přemýšlet. Copak ho k tomu seržanti nenabádali před první bitvou? A Steel rovněž, ani si už nevzpomíná kolikrát. Přesto nemohl černé myšlenky vyhnat z hlavy. Stejně jako Steel dobře věděl, že nepřítel ze všeho nejdříve jde po důstojnících. A stejně jako Steel, byl Tom Williams na svoji dobu vysoký. Oba muži byli velmi vzrostlí v časech, kdy běžná výška muže činila o dobrých deset palců méně. Avšak oni byli granátníci – kompanie obrů, vybraných z regimentu a z armády právě pro svou postavu a schopnost zacházet se zbraněmi. Tvořili úderné jednotky armády, které se bojů účastnily vždy jako první a zpravidla se z ní dostávaly jako poslední.

Williams se obrátil na staršího seržanta kompanie, stejně vysokého a přímočarého rodáka ze severu s nakažlivým úsměvem, Jacoba Slaughtera, v jehož ošlehaném obličeji se zračily zkušenosti z mnoha bojů a bitev. „Seržante Slaughtere. Ti muži tam – prosím řekněte jim, ať toho zanechají."

Tento styl vydávání rozkazů se naučil přímo od Steela, avšak nepodařilo se mu být ještě dostatečně nenuceně lakonický, jak by si představoval. Seržant se usmál, když uslyšel jeho pokus, opět se ubezpečil, že Williams bude prostě vždy jen napodobovat kapitána Steela, a vyštěkl rozkazy na ty šašky na břehu řeky.

Tři muži ihned ztichli a urychleně si zapnuli kalhoty. Pak se otočili čelem ke kompanii, vyškrábali se nahoru po bahnitém kopečku a vrátili se mezi své druhy, kteří se pochechtávali. Když procházeli kolem kapitána, Steel dbal na to, aby si všimli, jak se na ně dívá, napůl káravě a napůl pobaveně. Běželi se zařadit a Slaughter křičel další rozkazy, které se nesly k ostatním seržantům a desátníkům kompanie. Pak vzal svoji dlouhou seržantskou halapartnu, dal si pozor, aby byl rázný, ale ne příliš agresivní, a začal srovnávat muže do řad, aby byli připraveni na ten tak dlouho očekávaný útok.

Steel si samozřejmě byl jistý, že všechny muškety jsou čisté

a zkontrolované. Vždyť je čistili a kontrolovali celé tyto dvě hodiny a teď, když konečně přišly rozkazy seřadit se k pochodu, byly zavěšeny na své místo. Rovněž věděl, že každý ostrý bajonet nového typu připevněný do nástavce, který nahradil starý bajonet připojovaný přímo na hlaveň zbraně, byl dokonale promazaný tak, aby jej bylo možno bez problémů vytáhnout z pochvy a v případě potřeby jej nasadit na ocelový nástavec na konci muškety a bez větších potíží vrazit nějakému Francouzi na bitevním poli rovnou do žeber. Steel si však také uvědomoval, že za této situace musí udělat vše pro to, aby odvrátil myšlenky svých mužů od toho pekla, které se odehrávalo před jejich zraky.

Steel se upřeně zadíval na zakouřené bojiště. Opět práskaly výstřely z mušket a vítr k jeho uším zavál vzdálené úpění, které brzy uslyší i jeho muži. Jako kdyby četl jeho myšlenky, jeden čerstvý rekrut v jeho kompanii samých veteránů se pozvracel na bílé punčochy muže, který stál před ním, a voják se samozřejmě na mladíka otočil a nadával mu, a ačkoliv držel mušketu kolmo před sebou, pokusil se ho praštit. Seržant Slaughter je oba okřikl, spolykal kletby a šel pomoci vystrašenému rekrutovi, aby se vzmužil a očistil si zvratky z červeného kabátu. Steel se opět otočil k nepříteli. Dal by za to cokoliv, aby teď mohl zavelet mužům, kteří se už nemohli dočkat, až budou u nepřítele, k postupu. Na druhou stranu je chtěl udržet v klidu. Bylo velmi těžké dosáhnout obojího. Ale, řekl si, copak to snad dělám poprvé? A neznám snad spoustu těchhle mužů, jako by to byla moje rodina? No, jsou mi možná ještě bližší. Oslovil Williamse.

„To chce písničku, Tome. Zazpíváme si. Kdopak tu v kompanii nejlépe zpívá, co myslíte? Taylor? Dan Cussiter?“

„Určitě desátník Taylor, pane.“

„Tak to bude Matt Taylor.“

Steel ho začal hledat v řadách mužů.

„Taylore, kde jste? No tak, Matte. Sem s písničkou. Ať přehlušíme ty zbraně. A vyberte nějakou pěknou. Něco jako třeba ‚Rochesterský rekrut‘.“

Matt Taylor, zkažený a zkorumpovaný úředník z Hounsditche, který po šest let, od začátku této války, sloužil díky svým

znalostem bylin kompanii jako velmi zkušený lékárník a felčar, si odkašlal a pronikavým tenorem začal zpívat:

„Smělý mušketýr kráčel městem
Rochester,
Vstříc válkám v Nizozemí.
A zpíval si, jak tak pochodoval
Plnými ulicemi Rochesteru,
‚Kdo půjde do války za Marlborougha a mě?'"

A jako jeden muž kompanie zazpívala známý refrén:

„Kdo půjde do války, kdo půjde do války,
Kdo půjde do války za Marlborougha a mě."

Steel se usmál, když si uvědomil, jak zázračně, ostatně jako vždy, píseň zapůsobila na vystrašené muže. To jediné se dalo teď dělat: vyplnit ty hrozné okamžiky čekání. Ať muži myslí na svého milovaného „kaprála Johna" – Johna Churchilla, vévodu z Marlborough, po bitvě u Blenheimu povýšeného královnou – a na to, kolik vítězství již pro svou zemi získal a že dnes k nim přidá další. Blenheim, Ramillies a… No, jakpak se vlastně jmenuje ta víska před nimi?

„Tome. Jak se jmenuje ta vesnice?"

„Eename, pane."

To není ono, pomyslel si Steel. Nemá to punc místa velkého vítězství. To támhle nalevo, to by bylo lepší. Oudenaarde. To jméno by v historických análech a v titulcích novin, pověšených v londýnských kavárnách, znělo mnohem lépe. Blenheim, Ramillies a Oudenaarde. A nezapomeňme rovněž na Ostende v Brabantsku…

Za sebou Steel uslyšel zvuk, který přeťal zpěv a rachot z údolí, někdo hlasitě kýchl a Steel nemusel dvakrát hádat, o koho jde. Henry Hansam, jeho zástupce, si opět léčil hrůzu z bitvy po svém a teď se této léčbě věnoval snad ještě intenzivněji než kdy dřív. Hansam si šňupl desetinásobného množství tabáku než obvykle.

Zatímco v jiných kompaniích a batalionech muži postupovali vpřed s bojovými pokřiky a duněním bubnů, Steel byl za posledních šest let zvyklý jít do bitvy za zvuku Hansamova hřmotného kýchání.

Steel se k němu otočil. Poručík si ho všiml a snažil se překřičet zpěv vojáků.

„Dáš si taky jeden, Jacku? Právě přišel z Anglie do Ostende. Nejlepší španělský tabáček, a jak jsem byl informován ze spolehlivých zdrojů, je přímo z nákladu, kterého se zmocnil admirál Hobson v zátoce Vigo v roce 1702.* Kvalitní zboží. Opravdu si nechceš…?“

„Ne, díky, Henry. Můžeš na mě tlačit jakkoliv a vykládat o božském původu toho tabáku cokoliv. Přece dobře víš, že já si nos něčím takovým nikdy nenapěchuji. Mojí neřestí je pití. A možná ještě partička piketu nebo whistu.“

„A taky už nepohlédneš na žádnou jinou ženu než na tu jednu, Jacku. Věnuješ se jen a jen své překrásné lady Steelové. Kde jsou ty časy, kdy –“

Steel mu se smíchem skočil do řeči. „Přesně tak, Henry. Přestal jsem vyvádět. Toužím teď po normálním životě. Po slávě, povýšení, bohatství. Po lásce hodné ženy a společnosti lidí, s nimiž hrdě sloužím vlasti. Nic jiného nepotřebuji.“

Hansama to rozesmálo. „No, jak chceš. Ale nevíš, o co přicházíš. Tohle je opravdu vzácné zboží, voňavé jako levandule. A uklidňuje.“

„Voňavé, Henry? Smrdí to jak stoky v Holbornu. A podle toho, kolik si cpeš do nosu, se opravdu divím, že ti ještě zbyly nějaké nervy, které by potřebovaly uklidnit.“

Hansam se usmál a vzápětí se jeho tvář zkřivila, jak se chystal kýchnout, tentokrát ještě hlasitěji než předtím. Steela to opět rozesmálo a byl rád, že Slaughter a jeho muži si prozpěvují a kře-

* Bitva v zátoce Vigo (ve španělské Galicii) byla námořním střetnutím mezi spojenými loďstvy Anglie a Holandska na jedné straně a Francie a Španělska na druhé straně. Odehrála se 23. 10. 1702 (na počátku války o španělské dědictví). Britové a Holanďané zvítězili na celé čáře. (pozn. red.)

ní se, jak zaslechli střípky jejich konverzace. Vždy je to uklidnilo, když viděli, že jejich nadřízení hledí vstříc nepříteli s klidnou tváří. Neztratit hlavu v bitvě, stejně jako ve chvílích před ní, to byly hlavní předpoklady správného důstojníka. Důstojník, jak věděli, byl k takovéto roli vychován. Již jeho rod jej předurčoval k tomu, aby byl džentlmenem. A aby byl přirozeně sebevědomý. Aby byl důstojníkem, skutečným důstojníkem, neporazitelným a nezničitelným. Jack Steel však, ačkoliv se nenarodil do bohaté rodiny a byl jen synem farmáře ze skotských nížin vychovaným v džentlmena bez větších prostředků, byl svými vojáky považován za skutečného velitele. Jeho bývalá milenka, dvorní dáma v Paláci svatého Jakuba, mu finančně zajistila místo v armádě a Steel si vybudoval pověst rozvážného muže zachovávajícího ledový klid. Za tímto zevnějškem se však do mysli vkrádala ta šílená hrůza, která popadala každého čerstvého rekruta. Kdo by však v tuto chvíli nepociťoval nějaké obavy?

Steel přelétl očima kompanii, svoje muže a další vojáky regimentu, tu přehlídku jemu velmi dobře známých neoholených tváří, nad nimiž se tyčily čepice vysoké jako prelátská mitra, které byly vyšívané modře a červeně a ozdobené pruhy zlata a bílou krajkou a byly znakem elitních jednotek. Čepice, které nosili pouze granátníci, byly upraveny tak, aby usnadňovaly vojákům házet výbušné granáty, které jim daly jméno a jež s sebou neustále nosili, ačkoliv se tyto nevyzpytatelné zbraně začaly v bitvách používat stále méně. Každý z nich měl v kožené brašně tři malé černé kovové koule, nazvané dle španělského slova pro granátové jablko, které když se po zažehnutí zápalné šňůry mrštily do dáli jako kriketový míček, byly schopny napáchat velkou škodu v zákopech a pěkně rozhodit morálku sevřené jednotce.

Steel všechny tyto muže znal a znal i jejich typické rysy, byl tu Mackay se svým obrovitým farmářským tělem, vychrtlý čahoun Taylor, který vypadal jak rošťák z ulice, Dan Cussiter z Yorkshiru s vystouplými lícními kostmi a orlím nosem nebo Thorogood s dlouhýma rukama, kterými se granáty dobře vrhaly. K většině z nich měl velmi blízko. V minulosti s nimi bojoval bok po boku a byl připraven učinit vše pro to, aby zajistil, že z této války

vyjdou beze ztrát fyzických či psychických, se spoustou kořisti a se slávou a ctí. Nic méně a nic více, než co si přál sám pro sebe.

Za granátníky a vysoko nad hlavní kompanií batalionu se třepetaly hedvábné zástavy regimentu. Jedna z nich byla tak potrhaná, jak už dlouho putovala po bojištích, že působila spíše jako nějaký hadr. Byla to vlajka plukovníka, jejich velitele, sira Jamese Farquharsona, s červenou a zlatou barvou nad mottem jeho rodu. Ta druhá, kterou měli teprve krátce, byla vlajka Spojeného království Anglie, Skotska a Irska s korunou uprostřed. Tato vlajka nenechávala nikoho na pochybách. Farquharson možná vybudoval regiment skotských pěšáků, kteří u Blenheimu a Ramillies bojovali pod modrobílou vlajkou s křížem svatého Ondřeje, avšak minulý rok se z nich stala britská infanterie. Britští granátníci. Pyšní na to, že mohou sloužit nejen svojí královně, ale také nově zformovanému národu. Steel pozoroval, jak vlající zástavy září na slunci.

Za nimi se dále do mokřin a nahoru do kopce k vesnici Eename vinula kolona – vojsko mluvící různými jazyky – čekající za Farquharsonovým regimentem, aby postupně sestoupila z těch chatrných dřevěných mostů zavěšených na cínových člunech. A mezi nimi, jak věděl, se nacházeli zástupci té nejlepší pěchoty na světě: pěší regiment lorda Herberta a s ním regimenty Gibsonův, Farringtonův, Meredithův a Hollandův. Za nimi stály regimenty princezny Anny, Granvillův, Clintonův a Douglasův a další, které až donedávna tvořily skotskou armádu: Královští skotští fyzilíři,* nyní přejmenovaní na Královské fyzilíry severní Británie a pěší regiment hraběte Anguse. Jména těchto jednotek se do historie této armády vryjí navždy.

Napravo od britských brigád byli spojenci: Prusové a Hessenci v charakteristických modrých uniformách, hannoverští a švýcarští vojáci v červených uniformách a Dánové v šedých. Všichni tito muži, zpívající a klející v šesti jazycích, sem přišli na rozkaz svého slavného generála. Byla to přehlídka všech hlavních evrop-

* Fyzilír, z franc. *fusilier* (od slova *fusil*, ručnice), voják řadové pěchoty ozbrojený puškou. (pozn. red.)

ských národů: Angličané, Irové, Skotové a Velšané, bledolící Skandinávci, muži z italských a německých států a hugenoti uprchlí z Francie.

Již nějakou dobu jich však až příliš mnoho mlčelo. Sledovali, jak se jejich druhové, kteří sem dorazili už ráno, střetli v údolí s nepřítelem a nyní stříleli, sami čelili palbě a pak zase mířili a umírali. Nikdo z nich s tím samozřejmě nemohl nic dělat. Bylo jim nařízeno čekat a bylo stále více jasné, že lze jen přihlížet. Steel si však najednou uvědomil, že jeho vojáci neztichli a že Taylor ještě nepřestal zpívat. Možná začal s novou písničkou, pomyslel si Steel, a já jsem si toho uprostřed všeho přemítání prostě nevšiml. Zaposlouchal se, jak jeho vojáci hulákají:

„Střelnej prach a koule z děl, lítaj kolem ber kde ber,
To je gáže pro vojáky, jako je Marlborough a já.“

Jako by zpívali písničku o jeho životě, říkal si – vždyť sám je placen střelným prachem a střelivem. To je Steelova gáže od jeho sedmnácti let. Do této války vkročil jako podporučík, kdy byl převelen na vlastní žádost a k nelibosti ostatních důstojníků z Královské gardy, a dnešní hodnosti nedosáhl tím, že by si ji koupil, ale tím, že si ji zasloužil udatností v boji.

Tedy odvahou v bitvách a schopností „zvěda“, kterou u sebe objevil. Steel se totiž stal jedním z nově se rodící generace důstojníků, kteří byli očima a ušima jejich velitele. Před bitvou u Blenheimu, což toto léto budou čtyři roky, Steel zcela sám odhalil spiknutí proti Marlboroughovi, jež mělo vévodu zdiskreditovat jako jakobitského zrádce a zbavit jej velení. Před dvěma lety zase sehrál klíčovou roli, když se tajně zmocnili Ostende, které nyní sloužilo jako hlavní město pro kontakt s vlastí a jako důležitý zprostředkovatel dodávek zásob.

Steel pohlédl na stuhy ze stříbrné krajky, které si teprve před několika týdny nechal tak neochotně přišít na svůj červený kabát. Kdysi se zapřísáhl, že nikdy takové okázalé odznaky hodnosti nosit nebude. Ne z toho logického důvodu, že by se tím stal snadnějším terčem pro nepřátele, ale proto, že se rozhodně nepova-

žoval za nadutého páva jako mnoho ostatních důstojníků. Steel byl válečník. Prostě bojovník. On žádnou parádu nepotřebuje. Co jiného však člověk může dělat než se podvolit, když jej sama královna povýší?

Ale odmítl podřídit se v jiných ohledech svého vzhledu. V žádném případě nebude nosit tu příšernou velkou paruku, se kterou se honosí ostatní oficíři, vlasy si raději stahoval do cůpku, jak je módní u dragounů. Příkladem mu vlastně posloužil muž, jenž byl pro něj vzorem v době, kdy byl mladým poddůstojníkem. Francis Hawley byl kapitánem Prvního gardového pěšího a byl o několik let starší než Steel. Když si Steel koupil hodnost v regimentu, Hawleymu bylo svěřeno velení nově vytvořené kompanie granátníků. Ačkoliv byl Hawley krátce nato převelen k Berkeleyovým dragounům, udržovali se Steelem přátelství. U Steinkirku v roce 1692, kdy Steela v této bitvě, představující jednu z největších porážek anglických a skotských vojsk, čekal křest ohněm, nemohl uvěřit svým očím, když Hawleyho pozoroval, jak se žene na jistou smrt. Steel na Hawleyho nikdy nezapomněl, a jak se postupně s armádou sžil a vytvořil si svůj vlastní styl tak jako všichni důstojníci, vždy se snažil následovat příklad svého přítele a učitele. Podle Hawleyho vzoru rovněž nenosil kamaše, ale pohodlnější a pevnější holínky do půli lýtek.

Ze všeho nejvíc však Steel zbožňoval svoje zbraně. Od ostatních důstojníků se lišil tím, že kromě svého meče nosil přes rameno zavěšenou mušketu s krátkou hlavní, s níž se původně lovili divocí ptáci. Meč sám měl k předpisové výstroji daleko, hodil se spíše ke kavaleristovi, a jeho čepel byla ostrá jako břitva. Steel jej vzhledem ke své výšce mohl používat podobně. Byl to palaš skotských horalů s jílcem s košem a rovnou čepelí, vyrobený v Itálii, který původně visel v jeho rodném domě ve skotské nížině a který více než cokoliv jiného prozrazoval jeho původ. Dosud ho palaš nezklamal a prosekával si cestu krvavými bojišti Evropy. Byl tak těžký, že jím bylo možno rozetnout člověka vedví, pro Steela však jako by byl lehký jako peříčko, a ti nepřátelé, kteří neměli to štěstí a seznámili se s ním, již zřídkakdy měli možnost o tom vyprávět.

V dálce jako by zahřmělo, to se o slovo přihlásilo dělostřelectvo, a Steel za zvukem otočil hlavu. Zmeškal však výstřel a neviděl tak, odkud vyšlehly plameny a kde se tedy děla nacházejí. Žádná dělová koule přímo k nim prozatím nedolétla a jemu stále připadalo, že jako nezúčastnění diváci přihlíží nějakému představení, které se před nimi odehrává. Jenže Steel věděl, že tohle není jen tak nějaké představení. V mysli si vybavil ty dělostřelce na protějším kopci, jak se u horkých hlavní potí, mají svlečené kabáty, neustále si utírají pot, nabíjejí, ládují koule a vodou zchlazují děla sálající žárem. Představoval si, jak palba kanon odmrští dozadu na dřevěné desky a jak vojáci křičí, aby si ostatní dávali pozor, a jak koule vyletí z hlavně, opíše nad bojištěm veliký oblouk a najde svůj nebohý cíl. Zvuk dělostřelby tvořil basový part pro symfonii, kterou hrála tato bitva, dunění děl a do toho rytmická střelba z mušket, hudba, která byla jeho uchu stejně známá jako sborové zpěvy oper v Londýně uchu jeho ženy, která opery zbožňovala. Nastražil uši a zaposlouchal se do nejsilnějších tónů té melodie, do hřmění děl. Bojiště nebylo žádným jevištěm. A tito muži nebyli herci. Steel si i přesto představoval, jak se opona zvedne a začne další akt, což bude pobídkou pro jeho vlastní muže.

Pomyslel si, že tato bitva je jiná než ty, kterých se již účastnil. Po celých těch dvacet let, od Flander po dánské nížiny a dole mezi sluncem rozžhavenými a bělavými skalisky španělského poloostrova, Steel pozoroval, jak každá bitva měla svůj charakteristický průběh. Zahajující salvy z mušket; pochod vojsk naproti sobě; salutování nepříteli; potom se přední rovné řady rozsekaly kulkami navzájem, muži bojovali jeden proti druhému a pak jedna strana začala zběsile utíkat. Ale tentokrát… to bylo něco jiného. Tato bitva se neodehrávala *mise en scène*, byla spíše jaksi neucelená. Spojenci pomalu přicházeli, a jak se objevovali, postupně se zapojovali do boje. Přední voj si vedl výborně a nepouštěl nepřítele dál, takže v tu dobu, co přitáhl Steel a jeho vojáci, se bojovalo již čtyři hodiny. A ani teď nebylo nic jasné. Připadalo mu, jako by kolem sebe kroužili dva psi a soupeřili o teritorium, sem tam vyštěkli do vzduchu, přibližovali se k sobě a zase se

vzdalovali. Steel však věděl, že Marlborough rozhodně nemá v úmyslu dovolit svému protivníkovi, aby z tohoto bojiště odešel, aniž by utrpěl veliké ztráty.

Cadogan nechal postavit mosty a ty byly použity pro přechod vojska – na koních a pěšmo – přes širokou řeku a hluboko do pozic nepřátel. Steel si irského generála velmi vážil. Ačkoliv byl zástupcem Marlbougha, a zastával tedy v generálním štábu přední pozici, v bitvě se z něj stával opravdový voják, který stojí v čele svých mužů a bojuje stejně dobře jako jakýkoliv řadový voják. A jeho muži si toho byli vědomi.

Steel nyní rozeznal Cadoganův batalion v červených uniformách, britskou a hannoverskou pěchotu, která se shromáždila u vesnice Eyne, osm set yardů napravo před nimi. Toto místo se dozajista stane i jeho cílem a jeho brigáda bude mít za úkol podpořit Cadoganovy vojáky, kteří očividně dostávají zabrat, a posílit tak celou spojeneckou linii. Pohlédl doprava a uviděl, že po cestě z Lessines přijíždějí další spojenecké jednotky, jež byly rozloženy podle Marlboroughova přání přesně dle dané situace. Zračila se v tom genialita kaprála Johna, jenž je vedl šesti lety války, nejprve do Bavorska, kde slavně vyhráli u Blenheimu, a nakonec zase sem do Flander.

Znovu zachytil melodii Taylorovy písničky a její slova zněla opět tak pravdivě:

„Hlad a nebezpečí budou mým osudem.
Do nového tažení teď s Marlboroughem jdem.
Kdo půjde do války, kdo půjde do války…“

Teď už zpívaly i ostatní kompanie batalionu a britské regimenty brigády, které stály v řadě za granátníky a čekaly na mostě. Čekaly.

A tak odpoledne ubíhalo dál a dál a Steela a jeho mužů a všech ostatních se začal zmocňovat zmar a strach. A vojáci v údolí stále umírali, buď jednotlivě, nebo ve skupinkách po čtyřech, šesti nebo deseti, tak jak letící střely pečetily jejich osudy. Steel sledoval, jak bojují ve vesnici, na políčkách, v sadech a na polích okolo.